

شبی با عکاس و هوانورد سوئیسی در ایران

تارنمای عکاسی از ایران - مهشید میرمعزی نیز بخشی از «پرواز بر فراز دماوند» را خواند و پایان‌بخش این برنامه نیز نمایش بخشی از فیلم‌های هولتسر بود.

«والتر میتل هولتسر»، عکاس و هوانورد سوئیسی ست که در آستانه سقوط قاجاریه به ایران آمد. دستاوردهای سفرهای پرشمار او به گوشه‌گوشه جهان، عکس‌ها، فیلم‌ها و نوشته‌های ارزشمندی ست که اکنون جزو گنجینه‌های این سرزمین‌ها به شمار می‌آید. هولتسر از کرمانشاه به ایران وارد شد و با گذر از همدان و قزوین خویش را به تهران رساند. او همچنین به انزلی رفت و با گذر از قم، کاشان، اصفهان و شیراز به بوشهر رسید و در این راه، عکس‌های پرشماری گرفت؛ عکس‌هایی که داده‌های دست اولی از سبک زندگی نیاکانمان و شهرها و بناهای تاریخی ایران روایت می‌کنند.

عکاس و هوانورد سوئیسی در ایران "width="399 <"height="299" یکی از شب‌های بخارا در غروب دوم بهمن‌ماه 1392 به بزرگداشت هولتسر در کانون زبان فارسی اختصاص داده شده بود. در این شب، جولین هاز، سفیر سوئیس در ایران، کریستینا فیشر، دبیر دوم سفارت سوئیس، سعید فیروزآبادی، مترجم و استاد دانشگاه، مهشید میرمعزی، مترجم، و علی دهباشی، سردبیر بخارا، درباره هولتسر سخن گفتند.

سفر برای تعیین خطوط هوایی ایران در آغاز «علی دهباشی» از هولتسر و سفرش به ایران گفت: «در زمانی که ایران دستخوش شرایط سختی بود، حکومت ایران از خلبانی به نام والتر میتل هولتسر خواست که برای تعیین خطوط هوایی خود به ایران سفر کند.

این خلبان سوئیسی در اصل عکاس و فیلمبردار، بسیار ماهر بود. وی همچنین از سال 1919 شرکتی در سوئیس دایر کرد که وظیفه آن مسافرت هوایی و نیز عکسبرداری و فیلمبرداری بود. این شرکت بعدها همان شرکت هواپیمایی سوئیس شد. گفتنی است که سفر میتل هولتسر به ایران از دیدگاه عکاسی و اکتشاف جغرافیایی، اهمیت بسیاری دارد.»

نوشته‌هایی غیر معمول و شگفت‌انگیز جولین هاز، سفیر سوئیس در ایران هم از هم‌میهنش به کوتاهی یاد کرد: «امشب درباره شخصی صحبت می‌کنیم که 120 سال پیش متولد شده است و نوشته‌هایی هم دارد که برای چنین فردی، غیر معمول و شگفت‌انگیز است. هولتسر، عکاس و فیلمبردار و خلبانی بود که در آن زمان در عرصه بین‌المللی بسیار شهرت داشت. وی پروازهای بسیاری را انجام داده بود. او، یکی از نخستین کسانی ست که به ایران پرواز کرد.»

6000 کیلومتر در 40 ساعت

کریستینا فیشر، دبیر دوم سفارت سوئیس در ایران، نیز به یادکرد فیلم‌های فیشر پرداخت و گفت: «من هشت سال پیش در جشنواره فیلم لوکارنو، فیلم بازسازی شده میتل هولتسر را دیده بودم و هیچ‌وقت هم این فیلم از خاطر من نرفت. همین خاطره باعث شد که میل من و آرزوی من برای کار و زندگی کردن در ایران بیشتر شود.

سفر میتل هولتسر از پاریس آغاز می‌شود و سپس به سوریه و ترکیه می‌رود و بعد هم به ایران می‌آید. میتل هولتسر در این سفر 6000 کیلومتر مسیر را در 40 ساعت پرواز طی کرد. این سفر از راه بغداد به تهران انجام می‌شد و بسیار هم پرماجر بود. در حقیقت آنچه میتل هولتسر در فیلم خود ثبت و ضبط کرده بود، در زمان خود یکی از پدیده‌های بزرگ رسانه‌ها بود و بسیار هم مورد توجه قرار گرفت.

نخستین سفرها به کشورهای دور دست باعث شد که خلبانان سوئیسی و به ویژه این خلبان، شهرت پیدا کند و از این راه، خلبانی سوئیس در سرزمین‌های دور دست به شهرت رسید. فیلم‌های او بسیار محبوب بود و هر سوئیسی فیلم‌های او را دیده است.»

نگاه رومانیک او به مشرق زمین از یکسو و نگرش یک هومو فابری، انسان صنعت‌زده، از دیگر سو دارد.

شگفت‌زدگی در برابر فرهنگ ایران

سعید فیروزآبادی نیز نخست از تاریخ پرواز در ایران گفت و سپس از هولتسر و زمانه‌اش داد سخن داد و گفت: «هرچند هزار سال پیش از این، فردوسی، شاعر بزرگ این سرزمین، آرزوی پرواز مردمان را با کیکاووس و تخت و عقاب‌های تیزپرواز عظیمش به نظم درآورده بود، ظاهراً میل ایرانیان به پرواز، حدود سال 1293 قمری، حاج حسین آقای تهرانی را که مدت‌ها «در فرنگستان در کار ساختن و پرداختن کشتی هوایی» بود، بر آن داشت که بال‌ن خود را از باغ لاله‌زار در تهران به پرواز دریاورد و در باغ شاه به زمین بنشاند؛ اما نخستین هواپیما را در سال 1332 قمری خلبانی روسی یا لهستانی به نام کوزمینسکی به ایران آورد. ورود این هواپیما برای مردم تهران بسیار جذاب بود و چون مکانی برای فرود در نظر گرفته نشده بود، هواپیما ناگزیر در محل مشق دیویزیون قزاق یا همان وزارت امور خارجه فعلی فرود آمد. احمدشاه و مردم به این مکان آمدند و عکسی هم به یادگار گرفتند. ظاهراً خلبان، نمایشی هوایی نیز داده و پولی هم از بابت آن دریافت کرده و در راه بازگشت سقوط کرده بود. اما نخستین خطوط هوانوردی ایران در واقع با حمایت کمپانی آلمانی یونکرس فعالیت خود را آغاز کرد. دلیل حضور یونکرس در ایران آن بود که ایران به دلیل همسایگی دیرینه با دو ابرقدرت آن دوران، یعنی انگلستان و روسیه، و شرایط خاص جغرافیایی و سیاسی، پیوسته به دنبال ارتباط با کشورهای جز این دو ابرقدرت بود. نمونه بارز آن حضور فعال اتریشی‌ها در تأسیس دارالفنون و انتصاب به سایر مقام‌های دولتی و مناصب رسمی است. از این رو دولت ایران اولین هواپیمایی که خرید، یونکرس اف13 بود. این رخداد در سال 1301 اتفاق افتاد و هواپیما از قلعه‌مرغی که نخستین فرودگاه ایران شد، به هوا برخاست.

به هر حال در سال 1302 ایران با کمپانی یونکرس قراردادی عقد کرد و نمایندگی این کمپانی در تهران تأسیس و با وارد کردن چند هواپیما خطوط هوایی تهران، مشهد، شیراز، بندر انزلی و بوشهر برقرار شد. وظیفه اصلی این هواپیماها حمل محموله‌های پستی و مسافر بود. در ضمن مردم تهران نیز در روزهای تعطیل می‌توانستند با مبلغی حدود 50 ریال یا سه دلار بر فراز آسمان تهران گشتی بزنند و به تماشای آن بنشینند.

از جمله خلبانانی که در آن سال‌ها برای تحویل هواپیما و بررسی مسیرهای هوایی سفر به سرزمین‌های شرقی به ایران آمدند، والتر میتل هولتسر سوئیسی بود. این خلبان سوئیسی که عکاس و فیلمبردار نیز بود، نخستین شرکت هوانوردی سوئیس را در سال 1919 تأسیس کرد. پرواز او به ایران در سال 1924 و به سفارش دولت ایران بود.

همان‌گونه که میتل هولتسر در مقدمه کتابش «سفر به ایران» شرح می‌دهد، تقریباً هیچ حمایت رسمی از سفر او نشد. به همین دلیل نیز به رغم درخواست کتبی از وزارت امور خارجه سوئیس هیچ‌کس برای کسب مجوز از دولت‌های مسیر حرکت او اقدامی نمی‌کند و به همین خاطر هم هواپیمای او را دو هفته در از میر توقیف می‌کنند و سفر او به تأخیر می‌افتد. البته این موضوع چندان تازگی نداشته است، بسیاری از فرستادگان اتریشی که چند دهه قبل هم به ایران آمده بودند، ابتدا موظف شدند که از خدمات دولتی اتریش استعفا دهند، تا مبدا دو ابرقدرت حاضر و ناظر در این منطقه نسبت به فعالیت آنان حساس شوند.

تصویرهای هوایی موجود از ایران و مسیر حرکت او در میان مردم و شهرها، جذابیت‌های فراوانی دارد. صحنه‌هایی از فیلم او یادآور بخش‌هایی از زندگی مردم ایران است. مجموعه این عکس‌ها و فیلم‌ها در آرشیو ملی سوئیس نگهداری می‌شود و فیلم او نیز بخش عمده‌ای از این مجموعه است. آنچه در کتاب «سفر به ایران» میتل هولتسر توجه خواننده را جلب می‌کند، نثر دشوار نویسنده و گاه بس شاعرانه است.

این نثر ریشه در شیوه اندیشه و نگاه رومانتیک او به مشرق‌زمین از یکسو و نگرش یک هوموفابر، انسان صنعت‌زده، از دیگرسو دارد. در همان آغاز کتاب او ایران را مهد بشریت عنوان می‌کند و با نگاه رومانتیک به شرق و ایران به دنبال آن است که گوشه‌های شگفت‌انگیز از زندگی مردم ایران را نشان دهد؛ هر چند یکسره از ضرورت راه‌های هوایی بین فواصل طولانی شهرهای ایران سخن به میان می‌آورد و در عین حال نگاه او نگاهی اروپایی‌ها به آسیایی‌ها در دوره سخت بین دو جنگ جهانی است.

میتل هولتسر در بخشی با عنوان خاطرات من از ایران می‌نویسد: «برای آنکه تصویری صحیح از زندگی مردم ایران ارائه کنم، بی‌تردید باید زبان فارسی را کامل یاد بگیرم و چندین سال با مردم طبقات مختلف این کشور ارتباط داشته باشم.

هر تازه‌واردی در برابر فرهنگ کنونی متنوع ایرانی شگفت‌زده می‌شود. فراوانی، تنوع این فرهنگ غنی هر مشاهده‌گری را مسحور خود می‌کند...» با این حال میتل هولتسر به خوبی از

وضعیت ایران آگاه است: «ایران، این سرزمین کهن با تاریخی افتخارآمیز تا همین چندی پیش به خوابی طولانی فرو رفته بود و در حالی که در غرب عصر فرهنگی جدیدی آغاز شده بود، در ایران همان شرایط کهن وجود داشت.»

پس از این مقدمه انتقادی شدید از رفتار مردم ایران می‌شود که بخشی از آن به دلیل وجود فساد فراوان در نظام اداری و اخلاقی اواخر دوره قاجار است.

بی‌تردید بخشی از این انتقادات در خصوص وضعیت اخلاقی قدرتمندان این دوره و به تبع آن کسانی که می‌توانستند با آنان رابطه داشته است، درست به نظر می‌رسد. با این حال بخش پایانی این فصل کتاب سفر به ایران درباره اصلاحات آن دوره است.

میتل هولتسر می‌نویسد: «تاریخ حوادث اخیر به ما آموخته است که ترقی و رشد ایران تنها با اتکا به نیروهای درون ایران امکان‌پذیر است؛ زیرا رقابت بین روسیه و انگلیس بزرگترین مانع بر سر راه ترقی ملت ایران است.»

با تمام این اوصاف، این سفرنامه و مجموعه عکس‌های آن ارزش تاریخی والایی دارد. از این رو امیدوارم کتاب هر چه زودتر به فارسی ترجمه و منتشر شود.»

مهندس میرمعزی نیز بخشی از «پرواز بر فراز دماوند» را خواند و پایان‌بخش این برنامه نیز نمایش بخشی از فیلم‌های هولتسر بود.

برگرفته: روزنامه قانون - گروه فرهنگ و هنر، مسعود لقمان

۱۳۹۲/۱۱/۱۹ - ۰۰:۴۹

کلیه حقوق این وبسایت متعلق به تارنمای عکاسی از ایران می‌باشد.

استفاده از عکس‌ها و مطالب، تنها با ذکر نام مولف و عنوان این تارنما بلامانع است.

Copyright ©2014 PHOTOGRAPHYOFIRAN.COM . All Rights Reserved .